Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor
Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links
Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Særtryk af Frederiksborg Amts historiske Samfunds årbog 1962

FRA ALMENVELLETS TIDEHVERV

Af ALFRED LARSEN

Elias Laurits Grüner blev født 14. december 1761 i Ude Sundby som søn af den residerende kapellan, senere sognepræst til Lille Lyngby og Ølsted, Laurits Eliesen Grüner og Cathrine Becher Winding. Efter at være blevet student fra Frederiksborg skole 1783, fik han ansættelse som hører ved Helsingør latinskole 1788, og da han havde taget attestats 1793, blev han samme år residerende kapellan til St. Mariæ kirke i Helsingør.

Som hører havde han 1790 ægtet Karen Holm, datter af grosserer i Helsingør Christopher Holm og Louise Warnheim. Selvom han fik en betydelig medgift med sin hustru, var kårene, med en voksende børneblok, dog små, og for at bøde på den ringe indtægt begyndte han blandt andet på at virke som oversætter. Allerede 1788-90 havde han oversat „Historie om Prindsen af Careneg" fra fransk, og 1797 oversatte han A. Lafontaine: „Den særsindede", eller den retskafne Fader og Søn I–III. 1798 fulgte oversættelsen af D. H. Støver: „Vort Aarhundrede, eller Skildring af de interessanteste Mærkværdigheder, Begivenheder og største Mænd i det attende Aarhundrede," ligesom han samme år udgav „Højmesseprædiken paa 1. Søndag efter Paaske."

Desuden påtog han sig oversættelser fra udenlandske aviser til „Helsingør Avis", som en ung bogtrykker E. Michaelsen 1797 havde fået privilegium på at udgive. Denne sidste virksomhed fik dog en brat ende, da Michaelsen blev tiltalt for over-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

trædelse af trykkefrihedsloven. Årsagen var såmænd ringe nok. I anledning af et berideroptog med fuld musik gennem byens gader havde han skrevet i sin avis, at man skulle tro „Russerne havde gjort Landgang og kom med klingende Spil for at tage Byen i Besiddelse, samt tillige at lette paa Godtfolks Lommer". Den russiske konsul i Helsingør klagede til gesandten, og denne forlangte Michaelsen straffet. Aktor nedlagde påstand om at paskvillanten, for at have bragt det gode forhold mellem Rusland og Danmark i fare, skulle miste sin ære og arbejde i jern på livstid. Byfogden i Helsingør tog dog mere roligt på sagen, og nøjedes med at idømme Michaelsen en bøde på 200 rd. Medens sagen stod på, var Michaelsen flyttet til København, og nu så Grüner en chance for at forbedre sin vaklende økonomi; men lad ham selv fortælle:

„Helsingør d. 21. Septemb. 1799.

Det kongelige Danske Kancelli.

Det er Dem, naadigste Herrer! vist ikke ubekjendt, at jeg, med en Familie af *11 Mennesker,* har et saa usselt Leevebrød, næppe 400 rd. aarligen, hvoraf jeg, foruden Skatter, maa svare endog 30 rd. aarlig Enkepansjon, at der næppe, i Forhold til Stedets Dyrhed, findes noget uslere i nogen Dansk Kjøbstad. Og med saa ringe Indkomster har jeg dog maattet udholde her nu snart i *11 Aar,* 5 Aar som Hører, og næsten 6 Aar som Præst. Jeg har derfor maattet tilsætte al min Kones Medgivt, over 2000 rd. for blot at kunne leve i Statens Tjeneste. I 2 Aar har jeg trællet haardere, end nogen Daglejer, næsten hver Dag fra Kl. 6 om Morgenen til Kl. 7 om Aftenen, og tidt de halve Nætter. Mine Oversættelsen af Fransk, Tydsk og Engelsk, – Arbejder, som, om jeg havde sat mit Navn under dem; men jeg søgte ikke Skribenthæder, jeg turde være bekjendt saa vel fra Moralens som Politikkens Side, – videre herom.

Jeg har desuden, for at kunne betale de borgede yderste Fornødenheder i forrige haarde Vinter, maattet nedlade mig til at *oversætte* i Helsingøravisen. Men jeg befattede mig ikke med

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Andet i den end hvad deri findes af udenlandske Aviser, hvilket jeg fandt fornødent at bekjendtgjøre offentligen, længe førend Udgiveren blev sagsøgt. Dette Aviistrælleri lovede mig dog den bedste Belønning, ikke ubetydelig Fortjeneste til mine 6 smaae Børns Underhold og Opdragelse. Et ufornuftigt Avertissement i den har standset, eller maaskee berøvet mig for stedse Fortjeneste herved.

Nu, naadigste Herrer! Jeg skammer mig ved at bætle: At tage paa Borg, hvad jeg ikke forud med Vished veed, jeg kan betale, anseer jeg for Bedrageri, og af mine Embedsindkomster, Skatter, Huusleje, Enkepansjon fradragne, kan jeg, ved den alvidende Gud! ikke engang betale de første Fornødenheder til min og Mines Underholdning. Jeg vil ikke, som jeg maaskee kunde, leve af min Families Naade. Men – *arbejde,* arbejde, om det var 16 Timer i hvert Døgn, det har Erfaring lært mig, jeg kan; det vil jeg; og det vil jeg med Lyst. Der tilbyder mig en Lejlighed, at kunne dette. Bogtrykker Michaelsen her i Byen vil nemlig sælge sit Bogtrykkeri, med Rettigheden til de Ting, han udgiver, og de, han har paa sit Forlag. Selv har jeg ikke 10 rd. at sætte deri. Men en sjelden ædeltænkende Mand og standhaftig Ven, Kjøbmand John Good her i Byen, har allerede forvisset mig om en betydelig Summe hertil; og Flere have tilbudt mig al den Pengeunderstøttelse, jeg til et saa vigtigt Foretagende kan behøve. Selve dette maa tjene til Beviis for, at jeg, skjøndt *nu* fattig, i min Kreds erkjendes for en ærlig og arbejdsom Mand.

Min underdanigste Bøn er derfor: 1. at der maatte forundes mig i Firma „Grüner & Comp." allernaadigst Tilladelse til at kjøbe Michaelsens Bogtrykkerie, med de ham tilhørende Rettigheder som Bogtrykker her i Byen, og at jeg, *som Præst,* maa lade det drive for min Regning og under min Bestyrelse ved Svende og Drenge, saaledes, at ingen Hindring maa lægges for de *Svende eller Drenge,* der have arbejdet eller udlært hos mig – naar de sidste kunne, hvad de bør; og det skulle de, især den danske Ortografie etc., hvilket jeg ved mit Korrektørarbejde hidtil ikke har fundet hos Bogtrykkersvendene, – i at fortjene

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

deres Brød hos andre Bogtrykkere. Min Plan er, fornemmeligen at drive Bogtrykkeriet ved fattige, bætlende Drenge, som dertil have Lyst og Sjeni. 2. At der maatte forundes mig allernaadigst Privilegier paa *Helsingørsavisen, Listen over de Skibe,* som passerer Øresund, og paa at oprette en *Boghandel,* hvori fornemmelig skulle indbefattes Søkort og Alt, hvad der af trykte Sager henhøre til Sømandsvidenskaber.

For det Første, at jeg som Præst maatte drive Bogtrykkeri, vover jeg at anføre blot Følgende: Er det ikke upassende for en Landsbypræst, at drive sin Avling, og handle med Sæd og Kreaturer, saa er det uden Tvivl endnu mindre upassende for mig, at drive Bogtrykkeri og handle med Bøger, hvilket grænser nærmere til Præsteembedet. Og hertil: Mit Embede i Staden, den Værdi, jeg sætter paa mine Medborgeres Agtelse for min Tænkemaade, og mine i en vis Bog fremsatte Grundsætninger om Trykkefrækheds Dadlesyge og Uskjønsomheds Forglemmelse af Alt det Gode, der virkes og nydes i Danmark (!), borger for, at Intet skal komme fra min Præsse, uden hvad jeg, som saadan kan være bekjendt. – Og at De, naadigste Herrer! ville tilstaae Præsten Grüner, som gammel Embedsmand med mange Børn, det samme Aviisprivilegium, som tilstodes Bogtrykker Michaelsen, som ung, ugivt Mand og Begynder, derom tillader Kancelliets øvrige Handlinger mig ikke at tvivle.

Jeg er selv *Begynder, Bestyrer,* og Michaelsens *Medudgiver* af Skibslisten. Hans Majestæt har allerede, som offentlig bekjendtgjort, allernaadigst tilladt, at den maa, *for Postkassens Regning med alle ridende Poster* i Danmark, Norge og Hertugdømmerne. Den maa allerede, saa vidt jeg veed, ikke eftertrykkes. Altsaa har jeg også for Privilegiet paa denne det mest grundede underdanigste Haab.

Angaaende Boghandelen, da ønskede saa mangen Captajn tidt forgjæves, at kunne faae Bøger enten til Tidsfordriv eller i hans Videnskab. – Søkort har man rigtig nok hidtil kunnet faae hos Kjøbmændene, men dette henhører dog nærmest til Boghandelen. – Jeg har selv tidt maattet overlade Bøger til de Sø-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

farende. En nylig Erfaring har desuden overtydet mig om Nytten af en Boghandel her. Som Opretter og Bestyrer af et engelsk Læseselskab og et Lejebibliothek har jeg endeel gode, nye Skrivter i adskillige Sprog. Dette maa formodentlig have bragt de russiske Offiserer, som laae her paa Rehden, paa den Tanke, at de kunde faae Bøger hos mig tilkjøbs. Selv Overgeneralen og mange af de fornemste Offiserer beærede mig med deres Besøg, og jeg maatte, som en Tjenestebeviisning, overlade dem endeel Bøger af mine; og love at forskrive flere til dem fra Khavn. Saaledes har jeg, da de pludseligen maatte sejle, et betydeligt Forraad af de nyeste franske, engelske og tydske Skrivter liggende. For dette, saa vel som for Listen, af hvilken der blot i Hamborg trykkes 1000 Exempl., og som nu vilde kunne sendes fra sit rette Hjem, og faaes meget tidligere, vilde indkomme for det Meste blot udenlandske Penge. Jeg haaber derfor, at jeg ogsaa heri maatte finde naadigst Bønhørelse.

Bevæggrunden, hvorfor jeg, naadigste Herrer! ansøger underdanigst om *Privilegier* paa disse Ting, ere: Fordi Bogtrykkeriet her, og uden disse, vilde ikke kunne gavne mig meget. Fordi det vilde være saare tungt for mig, at, naar jeg først havde bragt disse Ting i Gang, en Anden der, lokket af den mulige Fordel herved, eller af blot Lyst for at nedtrykke mig, kunde begynde og drive det samme, vove flere Penge derpaa, og saaledes gjøre mig maaskee fattigere, end jeg nu er, og da høste Frugten af det, jeg lagde Grunden til og satte i Gang. Skulde Døden uformodentlig bortrive mig, saa havde dog min Kone noget, hvorved hun kunde føde og opdrage sine mange Børn. Og, om jeg maa leve med hende og dem, da er min Hensigt, at Een af mine 3 Sønner – Alle skulle de studere, men og Alle tillige lære et Haandværk – skulde være Bogtrykker.

I disses og mine strenge Lidelsers Navn anraaber jeg Dem, naadigste Herrer! om Bønhørelse. Jeg vil da leve og døe som Capellan og Bogtrykker. Rigtig nok lovede min utrættelige Fliid, mine Attester, mine Foresattes Yndest mig, at blive noget Mere i Verden end dette. Men min Hovedbestræbelse var dog altid,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

at være og erkjendes for en ærlig, virksom og nyttig Mand. Og om da ogsaa nogen Enkelt af mine heldigere Ordensbrødre, der har det mageligere, skulde see haant til Bogtrykker-Capellanen, jeg tør da beraabe mig paa den saa fortjenstfulde som ualmindelig virksomme Biskop Balles Bifald i dette Skridt, hvorfor jeg ogsaa underdanigst har udbedet mig Hans Høyærværdigheds Paategning paa denne min Ansøgning. Og denne af mig og alle Retskafne saa elskede Mands Bifald, hvem jeg skylder hvad jeg er i Staten, det skal hæve mig over al Skumlen og Haan. Og naar De, naadigste Herrer! ved at bønhøre mig samtykke Hans Bifald, jeg skal da bære min Bogtrykker tittel som et Hædersnavn, og see blidere Dage imøde, end de, jeg hidtil har havt.

Underdanigst

E. L. Grüner.

residerende Capellan til Slots- og Garnisonsmenigheden."

Biskop Balle vilde dog ikke, da han ikke var hans biskop, påtegne ansøgningen, men skriver at han rent privat vil mene, at Grüner burde have bevillingen, da han er duelig dertil, og formentlig kun vil bestyre trykkeriet og boghandelen, men antage folk til selve arbejdet. Balle anfører desuden, at nu afg. pastor Wandel, residerende kapellan til Aalborg Budolphi kirke, har haft et bogtrykkeri.

Kgl. Konfessionarius Chr. Bastholm anbefaler ligeledes ansøgningen, da kapellaniets indkomst er meget ringe.

Kancelliet giver følgelig Grüner den ønskede bevilling 18. okt. 1799, men ved nærmere eftertanke fandt Grüner, at noget manglede, og skrev derfor igen til Kancelliet:

„Helsingør den 11. Novemb. 1799.

Det kongelige Danske Kancelli..

jeg underrettedes om den Kongelige allernaadigste Resolution paa min allerunderdanigste Ansøgning om „at maatte kjøbe, og som Præst drive Michaelsens Bogtrykkeri, og om Privilegier paa en Aviis og paa en Boghandel her i Byen", – nu, og saa længe

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

jeg lever, besjæledes af; – var det muligt, at min Pen kunne udtrykke min Taknemmelighedsfølelse for denne Naade, O! hvor glad vilde jeg i Nat følge Naturens og gjennemlede Kunstens Ordbøger, for dog paa denne Maade at sige Dem, at jeg, med en saa talrig, næsten forhen brødløs Familie, er overbeviist om, at jeg skylder *Deres* Forestilling til min Konge med, som jeg trøster mig ved, tilkommende Lykke, det vil sige: *Brød uden Kummer* – Var det muligt, at mine Læber kunde have bragt Dem det Offer, som mit Hjerte saa gjerne vilde yde Dem; O! Jeg skulde for længe siden have revet mig fra mine Embedsforretninger, Avisen, Skibslisten, Lafontænes Oversættelse, Bogtrykkeriets og Boghandelens Tilsyn, det engelske Læseselskabs og Helsingørs Lejebibliotheks Bøgers Uddeling, – *Jeg er Ene om dette Arbejde* – revet mig fra de faa Timers Søvn jeg faaer, for at have sagt Dem min brændende Tak! Men, – Gud er mit Vidne, naadigste Herrer! – Jeg kan hverken *skrivtlig* eller *mundtlig* sige Dem, hvad jeg føler.

I mit og mine Børns Hjerter skal Taknemmelighed tænde Dem og den Danske Regjering en renere og varigere Ild, end Vestalerens! – Min Konges Unaade, Deres og den almindelige Foragt over mig, om jeg hykler! – Jeg skylder Beviis! Til *Dem,* naadigste Herrer! bør og giver jeg det: De ville gjenfinde min Tænkemaade i min *Indbydelse,* – den første, og saa vidt jeg veed, eneste offentlige, – i Adresseavisen, et Par Dage efter Kristiansborgs Opbrændelse, til mine Medborgere om Erkjendtlighedsbeviis imod vor Regjering – den, min Tale i et Selskab her, og mine omdeelte Subskribsjonsplaner bidroge dog, som jeg tør haabe, noget til de 11.000 Rdl. Subskripsjon i frivillige Bidrag her fra Byen – De ville gjenfinde den i *Oversættelsen af Støvers vort Aarhundrede* – Jeg har lidt Meget – i min sidste Ansøgning selv; – jeg vidste ikke det Allermindste af den paafølgende saa billige Indskrænkning i Trykkefriheden.

De tror vist, naadigste Herrer! at *egennyttige Hensigter* bevæger mig til Opregnelsen af disse mine Dyder, som jeg kalder dem? O, ja! 6 Børn, en Familie af 11 Mennesker, kun henimod

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

400 rd. aarlig, paa det næsten dyreste Sted i Landet; Alt tilsat, hvad jeg fik med min kone i de 11 Aar, jeg har været Hører og Præst her, nøder mig til Egennytte hermed. Men kun enten den *yderste Nød eller den yderste Taknemmelighed* kunde aftvinge mig denne Tilstaaelse, – den ligger rigtig nok paa 4de Aar *endnu* forseglet i et Brev til Hans Kongelige Højhed Kronprinsen.

Og her er da min Egennyttighed ved denne Tilstaaelse: Naadigste Herrer! lægger til den besynderlige Naade, De allerede have viist mig, „at jeg maa 2 Gange om Ugen, Tiirsdag og Løverdag, udgive min Avis", ogsaa denne: *at jeg, undertiden, maa udgive et Tillæg til den midt i Ugen,* Onsdag eller Torsdag, dog blodt som et Tillæg til det foregaaende Nummer!

Bevæggrundene ere: Jeg kan undertiden faae interessangte *udenlandske* Nyheder, enten ved Brevvexling, eller af engelske Aviser, som komme ofte hertil med Stafæt, eller ved Skipperlejlighed, strax efter at min Tiirsdagsaviis er udgivet. Stedets Beliggenhed, – thi den har ikke, som andre danske Aviser, Tilladelse til, for bestemt Porto at sendes med Posten til Norge, den eneste Vej, hvor min Aviis kunde gjøre endeel tydske Aviser unødvendige. *Var jeg saa lykkelig!!* Blodt fra Trondhjem have 21 forlangt den paa samme Maade, som andre danske Aviser. Men det blev nægtet Michaelsen, og *jeg* tør ikke saa strax ansøge herom hos Generalpostamtet. – Stedets Beliggenhed hindrer dens Øjemeds Opnaaelse, som jeg i det første Nummer har tilkjendegivet, og skaffer mig *kun faa* Abonenter uden for denne Bye. Privat Tiltro tillader mig at vove noget, men ikke at tabe det Mindste. Jeg vilde saa gjerne i min ny, og, som jeg haaber, heldigere Stilling vedblive at være en ærlig Mand. Maatte min allerunderdanigste Bøn tilstaaes mig, da fik maaskee min Avis mere Interesse, og derved flere Abonentere!

Tilgiver mig, naadigste Herrer! min Dristighed, og bønhøre mig!!

Underdanigst
E. L. Grüner."

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Ogsaa denne gang fik han sit ønske opfyldt, og dermed begyndte han udgivelsen af Helsingørs Avis, som han fortsatte med til sin Død 1819, uagtet han 1813 var blevet sognepræst til St. Mariæ kirke.

Bogtrykkeriet ses aldrig at være blevet mere end et accidenstrykkeri, men han synes alligevel, efter hans regnskabsbog at dømme, at have haft god beskæftigelse herved. I 1804 indsender han en ansøgning, denne gang, forøvrigt sirligt, trykt:

„Helsingør den 12te Apriil 1804.

Til Kongen.

Det kongelige Reskript om de residerende Kapellaniers Nedlæggelse forordner: at de residerende Kapellaner til St. Mariæ og St. Olai Menigheder her i Byen skulle nedlægges, naar de bliver ledige. Den allernaadigste Hensigt hermed er, at forøge Skolevæsenets Indtægter, og at befrie Indvaanerne for Offer til saa mange Præster. Imidlertid siges nu, da den residerende Kapellan til St. Olai Menighed, Herre Stuwitz, er blevet befordret: „at hans Embede skal igjen besættes, fordi Hospitalet ikke kan undvære en Præst for dets sængeliggende Lemmer;" – eller „at Sognepræsten til Olai Menighed maa have en personel Kapellan, da han ellers ej skal kunne bestride alle de Embedsforretninger, der forefalder i dette store Sogn." I begge Tilfælde faaer Byen ligesaa mange Præster, som hidtil, og i begge Tilfælde giver jeg mig den allerunderdanigste Frihed, at foreslaa DERES MAJESTÆT Følgende, hvorved hiint Reskripts Øjemeed, hvad dette Kapellani angaaer, for det første obnaaes; Grundene til en ny Præstes Beskikkelse hæves; det Almindelige gavnes; de øvrige Præster vinde i Indkomst og Tiid; og hvorved ikke een Eeneste, i nogen Henseende, fornærmes eller taber; nemlig:

At DERES MAJESTÆT allernaadigst vilde beskikke mig til Kompastor ved begge Menighederne her i Byen, saa at jeg af-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

vexlende forretter al dansk Højmessetjæneste den ene Søndag i St. Mariæ, og den anden i St. Olai Kirke; men befries for al Fredagstjæneste (i Olai Kirke holder Sognepræsten desuden Fredagsprædikener); jeg skulde derimod holde Maanedsprædikener og Kommunion for de sængeliggende Lemmer i Hospitalet; at Aftensangstjænesterne i begge Kirker indgaae, efter ovenmældte Reskript, som aldeles overflødige; og endelig, at jeg fritages for de Forretninger, den residerende Kapellan ved denne Menighed hidtil har havt, som Medlem af den residerende Direksjon for de offentlige Stiftelser, hvilke, saavelsom det Øvrige, jeg allerunderdanigst beder mig befriet fra, desuden maa bortfalde, om ovenmældte Reskript skal fuldbyrdes.

Fejler jeg ikke, er der et kongeligt Reskript, som befaler: at Hospitalsmenigheder skulle, hvor det lader sig gjøre, ved indtræffende Vakanse henlægges til den, Hospitalet nærmest liggende Kirke. Hospitalet her er en Sidebygning til St. Mariæ Kirke. Overmaade læt kan en Dør anbringes fra Hospitalet ind til denne Kirke; og de øvrige rørige Lemmer saaledes gaae næsten af deres Stuer ind i Mariæ Kirke. For de sængeliggende Lemmer skulde jeg holde de omtalte Maanedsprædikener og Kommunion. De 100 Rdl., som Hospitalspræsten hidtil har havt af Hospitalet, henfalde til dette; blot Offer af Lemmerne tilfalde mig; Resten, ved Jordpaakastelse o.s.v. Sognepræsten ved Mariæ Kirke.

De 100 Rdl., jeg hidtil har havt af Sognepræsten ved Mariæ Kirke, frafalder jeg; men beholder det øvrige, jeg hidtil har havt, som residerende Kapellan ved samme Kirke.

Den residerende Kapellans ved Olai Menighed faste Løn anvendes efter Reskriptets Bydende – De Forretninger og Embedsindkomster, som den residerende Kapellan ved denne Kirke hidtil har havt for Jordspaakastelser paa Olai Menigheds Andeel af den saakaldte ny Kirkegaard, henfalde til Sognepræsten ved samme Kirke – Jeg faaer af denne Menighed Renterne af denne Summe, hvortil den resid. Kapellans Præstebolig ved Salg maatte udbringes, til Hjelp til min saa utilstrækkelige Huusleje af St.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Mariæ Kirke; og det øvrige af det, den residerende Kapellan ved Olai Kirke ellers har nydt.

Jeg holder Naadsensaar med den nu befordrede residerende Kapellan Stuwitz af alle de Indtægter, jeg i første Aar maatte nyde, som Kompastor ved Olai Menighed, *uden at forlange Naadsensaar igjen,* ifald dette Kompastorat ej skulde vorde besat efter mig.

Resultatet af denne Forandring blev: 1) *Byen* fik een Præst mindre; – 2)*Hospitalet* vandt 100 Rdl.; – 3) *Skolevæsenet* ved Olai Menighed den residerende Kapellans faste Løn; – 4) *Sognepræsten* ved Olai Menighed de omtalte Fordele ved Jordspaakastelser paa ny Kirkegaard; Befrielse for al Højmæsseforretning hver anden Søndag; (og de befalede Katekesasjoner istedetfor Aftensangstjænesterne i begge Kirkerne burde nok holdes af Præsterne idethøjeste een Gang hver Maaned, som en Prøve, hvorvidt Skolelærerne havde bragt det med deres Ungdom, ellers af Skolelærerne. Slige Katekesasjoner vil jeg desuden gjærne dele med de 2 andre Præster; saaledes fik da hver Præst 8 Katekesasjoner om Aaret); og han sparede – at lønne en personel Kapellan. – 5) *Sognepræsten* ved Mariæ Kirke, hvis Indkomster ere saa meget ringere, som denne Menighed er meget mindre, end Olai, vandt 100 Rdl.; Fordelene ved Jordspaakastelser paa Hospitalets Liig og alle øvrige Aksidenter ved Hospitalsmenigheden, Offer allene undtagne; og Befrielse fra Højmæsseforretninger hver anden Søndag. Derimod fik han de Fredagsprædikener hver anden Uge, (om de saa ofte behøves, hvorom jeg meget tvivler), som jeg hidtil har havt; men de tilhøre desuden, efter Reskriptet for Katekesasjonerne hver anden Fredag i denne Kirke, om jeg ej fejler, egentlig Sognepræsten. – 6) Hr. Stuwitz faaer paa denne Maade lættest Naadsensaar.

7) Jeg allene, der hidtil har havt de allerringeste Indkomster af alle Præsterne, jeg taber vist 100 Rdl. faste Indkomster, men haaber, – dog uvist – (thi paa Offere, – det har saa mange Aars Erfaring lært mig, – kan man ikke stole), – dette Tab ikke

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

allene oprettet, men tillige at faae noget Bidrag til at obdrage mine 9 uopdragne Børn, og jeg vandt – flere Tilhørere, en ikke uvæsentlig Ting for mig.

Nu mine private Grunde ALLERNAADIGSTE KONGE! hvilke, (som jeg sikkert troer, med Hensyn til, hvad DERES MAJESTAETS Universitæts- og Skoleforordning, og mine Formænds Exempel lovede mig, men ej endnu er skeet mig) – give hine, for det Hele saa gavnlige Grunde ikke liden Vægt.

Jeg har alle mine Examina med bedste Karakter, efter den nyeste Universitætsforordning og Udmærkelse for de fleste. – Jeg var 5 Aar Hører ved Latinskolen her. Afg. Rektor Lofts offentlige Dom om min Fliid vidnede til den Tiid om min Iver i dette Embede. – Jeg blev residerende Kapellan til den tydske eller St. Mariæ Kirke. Nu har jeg været paa 11te Aar i dette noksom bekjendte ringe Kapellani, hvor ingen af mine Formænd blev længere end 4 til 5 Aar. Jeg har altsaa tjænt paa 16de Aar, med næppe idethøjeste 350 Rdl. aarlige Embedsindkomster, paa det dyreste Sted i Landet, hvor næppe et eenligt Menneske i Embede kan leve heraf, og jeg – med en talrig Familie!!

For 6 Aar siden søgte jeg ideligt, endog smaa Landsbykald, men – jeg blev ubefordret. Ej klagede, og ej klager jeg, fordi jeg finder det saare ubilligt, at en Regjering, der gør Alt for Undersaatternes Vel, dog kan høre Klager, fordi een og anden Enkelt maa, efter alle menneskelige Tings Natur, undertiden lide for Andres Skyld. Men jeg kunde ej hungre med mine Børn, kunde ej trygle; vilde ej leve af min Families Naade, vilde ej borge og bedrage, – jeg kunde trælle, lide og tie; det gjorde jeg, DERES MAJESTAET bønhørte mig, at jeg blev som Præst, tillige Bogtrykker og Boghandler. Ved denne borgerlige Haandtering; det vil sige: ved mit trællende Skriveri, og ved at oplære fattige Børn til at gjøre det, hvorfor jeg i førstningen maatte betale saa dyre Svendelønninger, ernærede jeg hidtil min talrige Børneflok.

Nu kan jeg ej søge Befordring udenfor denne Bye; thi jeg har maattet sætte mig i en saare betydelig Gjæld for mit Tryk-

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

keries Kjøb og Drivt; for min kjøbte Gaard, da jeg ingen Præstebolig havde; og fordi jeg nu i et Par Aar har anvendt meget paa en forhen aldeles udyrket Jordlod af Byens Overdrev, som nøvendigt til en Husholdning af 21 Mennesker daglig, i en Bye, hvor de første Fornødenheder ere saa dyre. Hvorledes skulle jeg nu ALLERNAADIGSTE KONGE! ved Befordring andenstedshen, slippe skadesløs fra alt dette *som Nødvendigheden tvang mig at binde mig til?* Hvorledes kunde betale den goddædige Mand, Kiøbmand Good her i Byen, der hjalp mig med 6000 Rdl. Laan til Trykkeriets Kjøb og Drivt, naar jeg forlod det, da det netop begynder at sætte mig istand til at kunne *begynde* Afbetalingen? – Og om jeg end ved Salg kunne blive skadesløs og betale, O! – jeg berøvede mig da den eneste Trøst, jeg hidtil havde under mit Slid: Udsigten for mine 9 smaa Børn, om Døden bortrev mig fra dem. Thi: Jeg har i Vinter drevet, og driver i dette Øjeblik, mit Trykkeri blot ved mine 6 ældste Børns Arbejde, 3 Sønner og 3 Døttre, – fra 6–12 Aar gamle – og et Par Gaardskarle, som jeg selv har lært at trykke. Jeg skriver selv Alt til mine danske og tydske Ugeblade, Børnene sætte og ordne det til Præssen, og Karlene trykke det. Bleve mine Børn idag eller imorgen medeet baade fader- og moderløse, de kunde, – blot med eet paalideligt Menneskes Hjelp, der kunde oversætte for dem af de forskjellige Sprog, hvoraf jeg nu oversætter, – de kunde, disse 9 umyndige og da fader- og moderløse Børn, – de kunde selv ernære hinanden, uden allermindste Byrde for Staten eller deres Familie. Hvor kunde jeg paa noget andet Sted, om endog befordret til et bedre Kald, døe med saadan Rolighed for mine Børn, min og min Kones eneste Lykke hidtil??

Idet jeg altsaa bønfalder allerunderdanigst DERES MAJESTAET om allernaadigst Bønhørelse i det Ansøgte, bønfalder jeg egentlig kun om lidt til Lættelse i mit utrolige Trælleri, der daglig fortærer baade min Aand og mit Legeme, at jeg kunne lønne Een til at oversætte for mig! – kun lidt til Hjelp til at give mine mange Børn en fuldkommen Dannelse, at de kunde,

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

om jeg snart skal forlade dem, aldeles undvære al fremmed Hjelp, især om DERES MAJESTAET nu allernaadigst vilde tillige belønne mig og deres Fliid ved allernaadigst at forunde mine Børn det Privilegium jeg nu har, paa Trykkeri, Boghandel, Helsingørsavisen og de danske og tydske Øresundslister, – som jeg allerførst har begyndt, hvori de nu, som *Smaa,* saa troligt arbejde – og hvorved de hidtil fornemmelig ere *underholdte;* dog at Alt bliver under min Bestyrelse, saalænge jeg lever, eller selv maatte ville vedblive den.

Allerunderdanigst

Elias Lauritz Grüner,

resid. Kapellan til Slots- og Garnisonsmenigheden.

Sat og ordnet til Præssen af min 12 aars ældste Datter og min 11 aars ældste Søn, og trykt af mig selv."

Denne gang havde han ikke held med sin ansøgning. Ganske vist spillede han kraftigt paa Frederik VI's bekendte sparsommelighed, men Kancelliet skulde nok have sig frabedt at blive vejledet af en kapellan.

Derimod gik hans ønske om, at en af sønnerne skulde blive bogtrykker, i opfyldelse. Efter moderens død 1831 opgav sønnen Peter Valentin Grüner sit embede som sognepræst til Meirup og vendte tilbage til fødebyen, for at drive avisen og bogtrykkeriet videre.

Kilder: Sjæll. Registre 1799 nr. 1175 og 1405 med indlæg. Rigsarkivet. – Erslews Forfatterlexicon I, 516 og Tillæg I, 601. – Hostrup-Schultz: Helsingørs Embeds- og Bestillingsmænd s. 90 f. – L. Pedersen: Helsingør i Sundtoldstiden s. 302 ff., 304 ff., 395, 406.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK